

Per Øverland: Historieglimt 277 – Hans Christian Hagerup-Lyngvær

Hans Christian Hagerup-Lyngvær var en av arbeiderbevegelsens pionerer i Trondheim; ikke minst i Østbyen. Han bør ikke glemmes. Livsløpet hans har mange interessant trekk som det er verdt å stanse litt ved. Han var en ekte proletar. Allerede fra barndommen fikk han oppleve fattigdom og vanskelige livsforhold og måtte tidlig ut i arbeidslivet. Han ble født den 28. april 1856 i det lille fiskerværet Lyngvær i ytre Romsdal, i nåværende Aukra kommune. Han var sønn av fisker og husmann Anders Knudsen Lyngvær og hans kone Karen Jonsdatter. Han mistet sin mor før han nådde skolealderen. Han ble døpt Hans Sivert Christian og på dåpsattesten står Lyngvær som hjemsted. Som skikken var den gangen ble han ofte kalt med etternavnet Andersen etter farens fornavn. Ellers brukte han, også som skikken var den gang, bostedet som etternavn. Han arbeidet som gårdsgutt hos slektninger av moren i Fræna. De het Hagerup og han begynte å bruke Hagerup som etternavn. Da det senere ble protestert mot den bruken, skrev han seg for Hagerup-Lyngvær. I ungdommen kom han i kontakt med politiet. Det skal vi berøre senere fordi det fikk stor betydning for hans politiske karrière.

Ved konfirmasjonen oppdaget presten at gutten var begavet og hjalp ham til å søke plass på seminaret (lærerskolen) i Tromsø. Han reiste nordover og greide opptaksprøven, men uvisst av hvilken grunn reiste han til Trondheim og søkte om plass på underoffiserskolen. Der ble han erklært udyktig på grunn av epileptiske anfall. Dermed endte hans planer om utdanning. Han begynte å arbeide som rallar. I 1877 finner vi ham 21 år gammel på anleggsarbeid på Rørosbanen. Senere var han ved Meråkerbanen og ved Selsbakkbanen. Rallarlivet var ikke bare det hardeste fysiske arbeidet en kunne finne. Der var også organiseringen av arbeiderne i gang for å skaffe dem bedre arbeids- og lønnsforhold. Vår mann bidro aktivt til organiseringen av arbeiderbevegelsen og la i disse årene et godt grunnlag for sin senere virksomhet i Trondhjem.

Han flyttet til Trondhjem der han giftet seg med en Trondhjemsjente, Augusta Marie Buaas, i 1883. De bosatte seg først på Singsaker, i Nedre Singsagersletten 11b, og senere bodde de i Østersunds gate på Lademoen. De fikk etter hvert seks barn, de tre sønnene Halvdan, Birger og Eigil og de tre døtrene Amalie, Hildur og Borghild. Selv om folketellingene for 1891 og 1900 oppgir ulike fødselsår for Borghild, så er barna født fra 1883 til 1895. Han livnærte seg og familien gjennom sitt arbeid som gråsteinsmurer. I byen fortsatte vår mann å organisere arbeiderne til kamp for sine rettigheter. Han tok initiativ til å danne arbeiderforeningen Sverre som reiste sitt hus i Gregus' gate 8 på Lademoen. Det var først og fremst et hus for medlemmene, og der samlet de seg til politisk arbeid. Partiet Venstre tok mål av seg til å bli arbeidernes parti da de begynte å få stemmerett. Hans Hagerup-Lyngvær ble en av støttespillerne for Venstre for å vinne arbeiderne stemmer. Han ble ansatt som partiets første betalte arbeideragitator. Han ble leder for Venstres manntallskontor som arbeidet for at arbeidere med høy nok inntekt, avla ed til magistraten og fikk stemmerett.

I 1894 ble han nominert til plass på Stortinget av Venstre for Trondhjem og Levanger. Han ble i valgkampen og i tiden etter kalt murer Hagerup. Han ble valgt som fjerde representant for disse to byene, men da begynte bråket. Partiet Høyre med Adresseavisen i spissen gravde frem hans ungdoms kontakt med politiet. En straffet person kunne den gang ikke sitte på Stortinget. Hva var hans forbrytelse? Som trettenåring var han grepet ved plukking av noen bær i en privat frukthage, anmeldt og straffet med tolv slag med bjerkeris på rådhuset. Verre var det at han tre år senere hadde skrevet falske garantisdler til en kjøpmann for å få ut litt mat og penger. Høsten 1874 ble han i Molde idømt seks års straffarbeid fordi han var tidligere straffet, altså straffen for bærtyveriet! Han fikk hjelp av sin tidligere lærer for å søke om nedsatt straff og fikk den nedsatt til 18 måneder som han sonet i Trondhjem. I 1884 kom det en lov der tidligere dømte kunne søke om såkalt æresoppreisning. Hadde han søkt, ville ha fått slik æresoppreisning, men har valgte å holde sin fortid skjult både for familien og for arbeidskameratene sine. Det er overraskende at han greide å holde dette skjult så lenge i den byen der han hadde sittet inne.

Hagerup-Lyngvær ble fradømt stortingsplassen. De konservative triumferte. Også innen Venstre mistet noen tillit til «murer Hagerup». Hans

arbeidskamerater og medarbeiderne i arbeiderbevegelsen derimot støttet ham. De så klart at han var rammet av «klassejustis». Stortingsmann Ivar Eikrem fra Arbeiderpartiet i Romsdal har kalt sin bok fra 1990 om Hagerup og andre som hadde vært utsatt for noe liknende, for «*Klassejustis i 1800-åra*». Grunnoppfatningen var at underklassen var potensielle kjeltringer som det måtte slås hardt ned på.

Vår mann fortsatte sitt arbeid og gikk etter hvert over til Arbeiderpartiet, og ble valgt inn i Trondhjems bystyre for dette partiet. Andre så som O. K. Ribsskog gikk på denne tiden også over fra Venstre til Arbeiderpartiet. Ole Konrad Ribsskog, som var overlærer ved Trondhjems Folkeskole, ble medlem av bystyret for Arbeiderpartiet året etter at Hagerup døde. Han ble Arbeiderpartiets første ordfører i byen fra 1. januar 1917 til 31. desember 1919. Hagerup-Lyngvær ble ingen gammel mann. Han døde i Trondhjem i 1906 50 år gammel. Han fortjener å minnes som en av de lokale pionerer for arbeiderbevegelsen. Han fortjener også å bli minnet som en som ble rammet av at lovverket behandlet folk fra ulike lag av befolkningen ulikt. Der ble folk fra underklassen særlig hardt rammet.